

رشد سریع جمعیت و تحول نیروی کار در ایران

توسعه اقتصادی در هر کشور، در صورتیکه عامل سرمایه کنار گذاشته شود، به منابع انسانی آن کشور بستگی دارد و از این منابع انسانی آنچه که مستقیماً دست اندر کار توسعه اقتصادی و پیشرفت اجتماعی جامعه است آن قسمت از جمعیت است که نیروی کار ویا، به عبارت دیگر، جمعیت فعال کشور را تشکیل می‌دهد. وسعت و چگونگی این نیروست که درجه رشد و پیشرفت اقتصادی یک کشور یا یک جامعه را نمودار می‌سازد.

برای کشوری چون ایران، که منابع مادی سرشاری دارد، تنها کمبود کار در تخصص ویا کارگر ماهر می‌تواند موجب عقب ماندگی اقتصادی باشد. بارشده سریعی که در جمعیت ایران مشاهده می‌شود، هر سال گروه عظیمی از افراد نوریسیده وارد بازار کاری شوند و از این راه ما را از حیث تدارک کمی نیروی کار استغنی می‌گردانند و اگر به این نیروی عظیم و خلاق تعلیمات و تخصص کافی داده شود و از آن به نحو مؤثر استفاده شود، بی‌شک موجب ترقی و پیشرفت بیشتر جامعه فراهم می‌شود.

در این بررسی، نیروی کار کشور صرفاً از جهت تغییرات کمی که از هم اکنون، به سبب رشد سریع جمعیت، در آن حادث می‌شود و تحولی که همراه با پیشرفت اجتماعی و توسعه صنعت در آینده در بازار کار و تولید رخ می‌دهد، مطالعه شده است.

الف. روند گذشته

نخستین سرشماری عمومی ایران در سال ۱۳۳۵ جمعیت این کشور را ۱۸،۹۵۵،۰۰۰ نفر تعیین نمود که توزیع سنی در آن به قرار زیر بوده است:

کمتر از ۱ ساله	۴۲/۲ درصد
۱-۱۵ ساله	۵۳/۸ درصد
۱۶ ساله به بالا	۴/۰ درصد

آمارگیری نیروی انسانی سال ۱۳۴۳ نشان داد که افزایش جمعیت در ترکیب آن تغییراتی به وجود آورده است، بدین ترتیب:

۴۶٪ درصد

کمتر از ۱ ساله

۴۹/۸ درصد

۱۵-۶۴ ساله

۴/۲ درصد

۶۵ ساله به بالا

نتایج مقدماتی سرشماری دوم (۱۳۴۵) ، ضمن اینکه رشد جمعیت کشور را در حدود ۳ درصد در سال نشان می دهد، توزیع سنی جمعیت را چنین گزارش می دهد:

۴۶/۳ درصد

کمتر از ۱۵ ساله

۴۹/۹ درصد

۱۵-۶۴ ساله

۳/۸ درصد

۶۵ ساله به بالا

مشاهده این تغییرات طی ده سال رشد سریع جمعیت را تأیید می نماید و نشان می دهد که به سبب این رشد جمعیت کشور جوانتر نیز شده است ، بطوریکه در نتیجه افزایش گروه کمتر از ۱۵ سال ، درصد توزیع جمعیت در سن کار نسبت به گذشته کاهش یافته ، در حالی که یقیناً قدر مطلق آن در این مدت افزایش قابل توجهی داشته است .

ب. وضع آینده

از خصوصیات جمعیت ایران باروری سنگین و سرک و میر نسبتاً زیاد است . عامل اول موجب شده است که جمعیت کشور در حال حاضر رشد سریع داشته باشد ، در حالی که توسعه وسایل بهداشتی ، بویژه اعزام سپاهیان بهداشت به مناطق روستایی میزان مرگ و میر را - که به طور طبیعی همراه با توسعه اقتصادی و پیشرفتهای اجتماعی کشور روبه نقصان بود - بیش از پیش کاهش می دهد . توسعه شهرنشینی ، که در آن طبقات بیشتری از مردم از وسایل آموزش و بهداشت بهره مند می شوند وضع اقتصادی شان روبه بهبود می رود ، سبب کاهش مرگ و میر می شود . در صورتیکه هیچیک از این عوامل ، لااقل تا مدتی ، در پایین آوردن سطح باروری اثر مستقیم نمی کنند و یادست کم اثرشان در مورد کاهش زاد و ولد به اندازه کاهش مرگ و میر نیست . به این ترتیب ، اکثر برآوردهای جمعیتی نشان دهنده افزایش سریع جمعیت است و در غالب آنها پیش بینی می شود که جمعیت کشور در بیست سال آینده دو برابر خواهد شد . طبیعی است که چنین افزایش سریعی مسائل جمعیتی بسیاری را مطرح می کند که خواه ناخواه در سال های آینده با آنها مواجه خواهیم بود .

در این مطالعه ، برای بررسی اثر رشد جمعیت در نیروی کار و تحول نیروی انسانی در سالهای آینده ، پیش بینی جمعیتی مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی مورد استفاده قرار گرفته است . در این پیش بینی چهار فرض مختلف در مورد نحوه تحول جمعیت در نظر گرفته شده که به چهار نوع پیش بینی جمعیتی انجامیده است . از میان این چهار فرض دو فرض محتمل الوقوع زیر برای این مطالعه انتخاب شده است :

۱. J. C. Chasteland, M. Amani, *La population de l'Iran, Perspective d'évolution.*

الف. باروری ثابت ، سرگ و ببرد حال کاهش سریع .
 ب. باروری رویه کاهش ، سرگ و ببرد حال کاهش سریع .
 براساس فرض مذکور جمعیت کل کشور در سالهای آینده به قرار جدول زیر خواهد بود .

جدول شماره ۱

پیش بینی جمعیت ایران بر سبنای دو فرض حداقل و حداکثر (ارقام به هزار نفر)

۱۳۳۵ *	†۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵
حداقل	حداکثر	حداقل	حداکثر
۱۹،۳۲۱	۲۵،۴۴۴	۳۴،۴۸۲	۳۵،۱۳۹
۴۷،۸۰۶	۵۱،۲۵۹		

جمعیت فعال و بالقوه فعال ایران در سالهای ۱۳۴۵-۱۳۶۵

حجم و ترکیب سن و جنس جمعیت فعال هر کشور در وهله اول به ساختمان جمعیت آن کشور بستگی دارد. عوامل مهم دیگری نیز از قبیل وضع اجتماعی ، میزان توسعه یافتگی اقتصادی ، درجه رشد صنعت ، وضع تعلیم و تربیت ، روال مهاجرت ، و قوانین مربوط به کار و بازنشستگی همه در چگونگی توزیع جمعیت فعال مؤثرند. بدیهی است که جمعیت فعال کشوری چون ایران را ، که دارای اقتصاد حاکم کشاورزی است ، نمی توان با ضوابط و معیارهای مرسوم در کشورهای صنعتی دقیقاً اندازه گرفت. چه در جامعه روستایی ایران اکثریت زنان نیم وقت یا تمام وقت در فعالیتهای کشاورزی شرکت دارند، و در عین حال در داخل خانه برای تبدیل محصولات خام کشاورزی به مواد قابل مصرف فعالیتهایی می کنند که نمی توان حساب کرد و یا حساب کردنشان بسیار دشوار است. بدین ترتیب ، اشکال زیادی در ثبت و شناسایی همه نیروهای فعال و کارکنان واحدهای اقتصادی کشور وجود دارد. یادآوری این مسئله در مقایسه تطبیقی جمعیت فعال کشور با سایر کشورها دیگر ضروریست و قبل از مقایسه باید به آن توجه داشت.

* رقم اصلاح شده سرشماری .

† این مطالعه قبل از سرشماری دوم صورت گرفته است و رقم پیش بینی شده در حدود ۱۷ درصد با نتایج مقدماتی سرشماری دوم اختلاف دارد . چون این مطالعه بیشتر جنبه بررسی چگونگی تحول نیروی کار را دارد ، از اصلاح رقم مزبور ، که ناگزیر مستلزم کار زیاد برای منظور نمودن این تفاوت در ترکیب جمعیت است ، صرف نظر شد .

۱. جمعیت بالقوه فعال یا جمعیت در سن کار

درس‌شماری سال ۱۳۳۵ سن فعالیت اقتصادی از ده سال به بالا فرض شده است و تعداد شاغلین کمتر از ده سال را قابل توجه می‌یابیم. از طرفی نیز می‌دانیم که تعمیم آموزش و اشتغال بیشتر جوانان به تعلیمات ابتدایی و متوسطه سن ورود به کار را بالا می‌برد. از آنجا که هنوز جامعه ما به این هدف نرسیده است که افراد کمتر از ده سال و بیشتر از ده سال به کار اشتغال نداشته باشند، جمعیت در سن کار را یکبار، برای مطابقت با سرشماری گذشته، از ده سال به بالا و یکبار، برای مقایسه بین‌المللی، از ده تا ده سال می‌گیریم.

جدول زیر افزایش جمعیت مزبور را طی سالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵ برای هر سال نشان

می‌دهد.

جدول شماره ۲

افزایش متوسط سالیانه جمعیت در سن کار ایران طی سالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵
(ارقام به هزار نفر)

۱۳۶۵-۱۳۵۵	۱۳۵۵-۱۳۴۵	۱۳۴۵-۱۳۳۵		
حداقل حداکثر	حداقل حداکثر	حداقل حداکثر	جمعیت ده سال به بالا	
۴۹۲	۴۳۱	۳۰۵	۳۰۰	مرد ۲۰۰
۴۸۹	۴۲۷	۳۰۷	۲۹۷	زن ۱۹۷
۹۸۱	۸۵۸	۶۰۷	۵۹۷	جمع دو جنس ۳۹۷
جمعیت ۱۵-۶۴				
۳۶۴	۳۴۱	۲۳۷	۲۳۴	مرد ۱۳۰
۳۶۱	۳۳۷	۲۳۵	۲۳۲	زن ۱۲۹
۷۲۵	۶۷۸	۴۷۲	۴۶۶	جمع دو جنس ۲۵۹

۲. جمعیت فعال

الف. جمعیت فعال مرد :

برای تعیین چگونگی این تحولی که در میزان اشتغال گروههای مختلف سنی جمعیت در سن کار رخ می‌دهد، الگوی اشتغال جمعیت مرد شش کشور ایرلند و ایتالیا در سال ۱۹۶۱، شیلی، لهستان، و مجارستان در سال ۱۹۶۰، و ژاپن در سال ۱۹۴۰ به عنوان ترکیب اشتغال در ایران در سال ۱۳۶۵ (۱۹۸۶) انتخاب شده است. متوسط درآمد سرانه کشورهای نامبرده با درآمد

جدول شماره ۳

شاخص افزایش جمعیت فعال مرد ایران بر حسب گروههای سنی

در سالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵

(سال ۱۳۳۵ = ۱۰۰)

گروههای سنی	۱۳۴۵	۱۳۵۰	۱۳۵۵	۱۳۶۰	۱۳۶۵	۱۳۷۰	۱۳۷۵
۱۰-۵۴ ساله	۱۱۸	۷۷	۷۷	۳۷	۳۲	۳۴	۳۸
۱۵-۱۹ ساله	۱۷۲	۱۳۲	۱۳۲	۱۲۷	۱۳۲	۲۹۱	۳۰۳
۲۰-۲۴ ساله	۱۴۱	۱۵۶	۱۵۶	۱۳۲	۱۳۳	۲۹۲	۲۹۵
۲۵-۲۹ ساله	۱۱۱	۱۴۹	۱۵۰	۱۴۳	۱۴۴	۲۳۹	۲۴۲
۳۰-۳۴ ساله	۱۰۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۶۰	۱۶۲	۲۱۰	۲۱۳
۳۵-۳۹ ساله	۱۰۶	۱۲۳	۱۲۳	۱۵۱	۱۵۳	۱۹۹	۲۰۲
۴۰-۴۴ ساله	۱۱۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۳۱	۱۳۳	۱۸۰	۱۸۳
۴۵-۴۹ ساله	۱۱۴	۱۲۱	۱۲۱	۱۲۵	۱۲۷	۱۷۳	۱۷۷
۵۰-۵۴ ساله	۱۱۶	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۴	۱۲۶	۱۷۶	۱۸۰
۵۵-۵۹ ساله	۱۱۱	۱۱۶	۱۱۷	۱۲۴	۱۲۶	۱۶۰	۲۸۰
۶۰-۶۴ ساله	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۳	۱۲۲	۱۲۵	۱۵۵	۱۶۰
۶۵ ساله به بالا	۹۵	۱۱۳	۱۱۵	۱۰۸	۱۱۳	۱۱۷	۱۲۴
جمع ده ساله به بالا	۱۱۹	۱۲۹	۱۲۹	۱۳۲	۱۳۴	۲۰۵	۲۰۹
جمع ۱۰-۶۴ ساله	۱۲۱	۱۳۳	۱۳۳	۱۳۶	۱۳۸	۲۲۰	۲۲۴

احتمالی سرانه ایران در ۲ سال آینده قابل تطبیق به نظر می‌رسد. بدین ترتیب، با استفاده از متوسط غیروزنی میزانهای اشتغال درشش کشور مسد کور و میزان اشتغال گروههای سنی در سال ۱۳۳۵ و با انترپلاسیون (میانگیری) گرافیک این میزانها، میزان اشتغال گروههای سنی در سالهای مختلف بین سال ۱۳۳۵ و ۱۳۶۵ به دست می‌آید. جدول شماره ۳ شاخص افزایش جمعیت فعال مرد ایران رادرسالهای مورد مطالعه نشان می‌دهد.

ب. جمعیت فعال زن :

برای برآورد میزان فعالیت زنان و مشارکت آنان در جمعیت شاغل، تحولات اجتماعی از قبیل توسعه شهرنشینی، تعمیم آموزش و پرورش در میان دختران، و توسعه بعضی از فعالیتها، بخصوص در رشته خدمات که به وجود زنان بیشتر احتیاج دارد، در نظر گرفته می‌شود و طبیعی است که زنان کشور نیز از این قاعده مستثنی نیستند. میزان اشتغال زنان دهساله به بالا در سال ۱۳۳۵ نسبت به کل آنها برابر $\frac{۹}{۲}$ درصد بوده است. این میزان، با توجه به افزایش سریع جمعیت، به ۲ درصد در سال ۱۳۶۵ افزایش خواهد یافت. اشتغال بین سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۶۵ با فرض اینکه افزایش اشتغال زنان تدریجی خواهد بود، محاسبه گردیده است. (جدول شماره ۴)

نسبت وابستگی یا تکفل

با در دست داشتن میزان جمعیت فعال و ترکیب جمعیت کشور، نسبت تکفل یا وابستگی محاسبه شده است تا معلوم شود بارتکفل برای جمعیت فعال ایرانی چقدر بوده و طی سالهای آینده چگونه تغییر می‌یابد و آیا این بار سبکتر می‌شود یا سنگینتر. بدیهی است که هر چه میزان تکفل بیشتر باشد، در میزان کارایی افراد و در سطح تولید اثر منفی می‌گذارد و در نتیجه برای اقتصاد کشور همراه با زیانهای خواهد بود.

جدول شماره ۵ نسبت تکفل رادرسالهای مورد مطالعه نشان می‌دهد. مطالعه این جدول معلوم می‌کند که نسبت تکفل نه تنها در سالهای آینده روبه کاهش نیست بلکه برعکس افزایش محسوسی نیز دارد. بطوریکه، نسبت تکفل جمعیت فعال ۱۰-۶ ساله از ۲۳۳ در سال ۱۳۳۵، با فرض حداقل، به ۲۴۹، و با فرض حداکثر، به ۲۷۹ نفر در سال ۱۳۶۵ خواهد رسید. مقایسه این نسبت با نسبت تکفل در کشور فرانسه، که در سال ۱۹۶۲، ۱۳۲ نفر بوده و با افزایش کند جمعیت آن کشور تغییر محسوسی در آینده نخواهد یافت، نشان دهنده بار سنگینی است که بردوش فرد شاغل ایرانی است.

جدول شماره ۴

شاخص جمعیت فعال ایران برحسب جنس درسالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵
(سال ۱۳۳۵ = ۱۰۰)

حد اکثر	حداقل	حد اکثر	حداقل	حد اکثر	حداقل	
۱۳۶۵	۱۳۶۵	۱۳۶۵	۱۳۶۵	۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۴۵
۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۵۰	۱۳۴۵	۱۳۴۵	۱۳۳۵
						جمعیت فعال دهساله به بالا
۲۰۹	۲۰۰	۱۳۴	۱۳۲	۱۲۹	۱۲۹	مرد ۱۱۹
۵۶۷	۵۴۴	۱۷۳	۱۶۶	۱۷۹	۱۷۸	زن ۱۸۳
						جمع دو جنس ۱۲۵
۲۴۳	۲۳۷	۱۴۱	۱۳۸	۱۳۶	۱۳۶	جمعیت فعال ۱۰-۱۴ ساله
						مرد ۱۱۰
۴۱۳	۲۰۹	۱۳۸	۱۳۶	۱۳۳	۱۳۳	زن ۱۵۷
۴۸۸	۴۷۸	۱۷۱	۱۶۸	۱۸۰	۱۸۰	جمع دو جنس ۲۱۸
۲۳۷	۲۳۳	۱۴۳	۱۴۱	۱۳۹	۱۳۸	

جدول شماره ۵

نسبت تکفل در هر یکصد نفر جمعیت فعال ایران در سالهای (۱۳۳۵-۱۳۶۵)

۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	حد اقل	حد اکثر
۲۱۲	۲۳۳	۲۲۹	۲۳۶	۲۲۱	۲۴۶
جمعیت فعال					
ده ساله به بالا					
جمعیت فعال					
۱۰-۶۴ ساله					
۲۳۳	۲۷۷	۲۶۶	۳۷۴	۲۴۹	۲۷۹

امید ناخالص زندگی فعال

با محاسبه امید ناخالص زندگی فعال معلوم می شود که از زندگی یک فرد، قبل از اینکه به سن ۷۰ سالگی برسد، ۵۰ تا ۶۰ سال در راه فعالیت اقتصادی صرف شده است. برای چنین فردی قاعدتاً، در صورتیکه از ده سالگی شروع به کار کند، ۶۰ سال، و اگر از سن پانزده سالگی شاغل به کار شود، ۵۰ سال زندگی فعال وجود دارد. ناگفته نماند که احتمال مرگ و همچنین بیکاری در هر دو مورد منظور نشده است. محاسبه امید ناخالص زندگی فعال با توجه به میزان فعالیت گروههای سنی انجام گرفته و محاسبه یکبار برای جمعیت ده تا ۷۰ ساله و بار دیگر برای جمعیت ۱۰-۷۰ ساله مرد تکرار شده است.

جدول شماره ۶

امید ناخالص زندگی فعال جمعیت مرد ایران در سالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵

۱۳۳۵	۱۳۴۵	۱۳۵۵	۱۳۶۵	امید ناخالص زندگی فعال جمعیت
۵۲/۹	۵۱/۰	۴۹/۴	۴۸/۲	۱۰-۷۰ ساله
۵۱/۴	۴۹/۶	۴۸/۸	۴۸/۰	۱۰-۷۰ ساله

سیر نزولی امید ناخالص زندگی فعال در سالهای آینده، آنگونه که در جدول فوق مشاهده می شود، برابر کاهش میزان فعالیت جمعیت جوان، از یک طرف، و جمعیت سالخورده، از طرف دیگر، است که با افزایش تعداد جوانان در مدارس و دانشگاهها و اجرای طرحهای پیشرفته اجتماعی، که موجب تعمیم بیشتر بیمه های اجتماعی و کوتاه شدن سالهای کار افراد جامعه می شود، قابل توجیه است.

۱. بدون احتساب مرگ و میر افراد طی سالهای زندگی فعال (مثلاً از ۱۰ تا ۶۰ سالگی).

امید خالص زندگی فعال پس از احتساب تأثیر مرگ و میر در کل دوران زندگی فعال به دست می آید.

امید خالص زندگی فعال

برای اینکه اثر مرگ و میر در امید ناخالص زندگی فعال مطالعه شود، باید امید خالص زندگی فعال را با توجه به میزان فعالیت و احتمال بقا برای گروههای سنی محاسبه کرد. جدول شماره ۷ احتمال سالهای زندگی فعال یک مرد ایرانی را با توجه به وضع اشتغال و چگونگی مرگ و میر در سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۶۵ برحسب گروههای سنی نشان می دهد.

جدول شماره ۷

امید زندگی فعال جمعیت مرد ایران در سالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵

۱۳۶۵		۱۳۵۵		۱۳۴۵	۱۳۳۵	گروههای سنی
حداکثر	حداقل	حداکثر	حداقل	۵۰	۱'۴۵	
۶۵/۸	۶۰/۴	۶۰/۴	۵۵			
۴۲/۸	۴۲/۳	۴۲/۳	۴۰/۹	۴۰/۰	۳۹/۲	ساله ۱۹-۱۵
۳۹/۸	۳۵/۳	۳۹/۳	۳۸/۰	۳۷/۰	۳۶/۱	ساله ۲۴-۲۰
۳۵/۸	۳۵/۴	۳۵/۴	۳۴/۳	۳۳/۵	۳۲/۸	ساله ۲۹-۲۵
۳۱/۴	۳۱/۲	۳۱/۲	۳۱/۱	۲۹/۷	۲۹/۱	ساله ۳۴-۳۰
۲۷/۰	۲۶/۹	۲۶/۹	۲۶/۲	۲۵/۸	۲۵/۴	ساله ۳۹-۳۵
۲۲/۶	۲۲/۶	۲۲/۶	۲۲/۰	۲۱/۸	۲۱/۶	ساله ۴۴-۴۰
۱۸/۲	۱۸/۴	۱۸/۴	۱۸/۰	۱۷/۹	۱۸/۸	ساله ۴۹-۴۵
۱۴/۰	۱۴/۳	۱۴/۳	۱۳/۹	۱۴/۱	۱۴/۱	ساله ۵۴-۵۰
۹/۹	۱۰/۲	۱۰/۲	۱۰/۰	۱۰/۲	۱۰/۵	ساله ۵۹-۵۵
۵/۹	۶/۳	۶/۲	۶/۳	۶/۶	۷/۰	ساله ۶۴-۶۰
۲/۳	۲/۶	۲/۶	۲/۶	۲/۹	۳/۵	ساله ۶۹-۶۵

جدول فوق نشان می دهد که امید زندگی فعال در سنین بالا و در سالخوردگی رویه کاهش می رود، ولی مجموعاً با وجود تنزل میزان فعالیت در جوانترین و همچنین پیرترین گروه سنی، امید زندگی فعال در بیست سال آینده رویه افزایش است، بطوریکه امید زندگی فعال ۱۹-۱۵ ساله از ۳۹/۲ در ۱۳۳۵ به ۴۲/۸ در ۱۳۶۵ می رسد.

۱. $E_0 = 45$ امید زندگی در بدو تولد را ۴۵ سال نشان می دهد.

مقایسه امید زندگی و زندگی فعال

با محاسبه امید زندگی جمعیت مرد ایران در سن پانزده سالگی و مقایسه آن با امید زندگی فعال معلوم می‌شود که نه تنها در حال حاضر فاصله امید زندگی و زندگی فعال کم است بلکه در آینده نیز بین این دو فاصله زیادی وجود نخواهد داشت. بدین ترتیب، کسانی که به سن ۱۵ سالگی می‌رسند، اگر قرار باشد برای مثال ۷/۳ سال دیگر نیز عمر کنند، از مجموع این عمر ۴ سال را باید به کار اشتغال داشته باشند. این فاصله برای کشورهای پیشرفته صنعتی و کشورهای که بیمه های اجتماعی و طرحهای بازنشستگی بطور وسیعتری در آنها اجرا می‌شود، بمراتب بیشتر است و افراد سالهای بیشتری را در بازنشستگی و استراحت پایان کاری گذرانند. جدول شماره ۸ امید زندگی و زندگی فعال را از سن پانزده سالگی برای جمعیت مرد ایران نشان می‌دهد.

جدول شماره ۸

امید زندگی فعال و امید زندگی در سن پانزده سالگی برای جمعیت مرد ایران

در سالهای ۱۳۳۵-۱۳۶۵

سال	امید زندگی در بدو تولد		امید زندگی در ۱۵ سالگی	نسبتها		
	(۱)	(۲)		نسبت ۲ به ۱	نسبت ۳ به ۲	نسبت ۳ به ۱
۱۳۳۵	۴۵	۴۴/۶	۳۹/۲	۰/۸۷۱	۰/۸۷۹	۰/۹۹۱
۱۳۴۵	۵۰	۴۷/۳	۴۰/۰	۰/۸۰۰	۰/۸۴۶	۰/۹۴۶
۱۳۵۵	۵۵	۴۹/۹	۴۰/۹	۰/۷۴۴	۰/۷۲۰	۰/۹۰۷
۱۳۵۵	۶۰/۴	۵۲/۴	۴۲/۳	۰/۷۰۰	۰/۸۰۷	۰/۸۶۸
۱۳۶۵	۶۰/۴	۵۲/۴	۴۲/۳	۰/۷۰۰	۰/۸۰۷	۰/۸۶۸
۱۳۶۵	۶۵/۴	۵۴/۶	۴۲/۸	۰/۶۵۰	۰/۷۸۴	۰/۸۳۰

نتیجه

به اختصار می‌توان گفت که جمعیت ایران بارشدهی در حدود ۳ درصد در سال در حال افزایش است و این افزایش معلول کثرت باروری است. می‌توان گفت که حتی با کاهش باروری نیز میزان رشد جمعیت در سطحی بالا قرار خواهد داشت، زیرا همراه با این کاهش میزان مرگ و میر نیز کاهش می‌یابد:

در این بررسی - که در آن فقط از دو فرض حداقل و حداکثر تحول جمعیت استفاده شده است - مشاهده شد که تغییر و افزایش حجم جمعیت فعال مستقیماً معلول تغییرات حجم و ترکیب کلی جمعیت در سالهای آینده است و صرفاً جنبهٔ دسوگرافیک دارد. در حالیکه در مورد میزان فعالیت چنین فرض شده است که ایران طی بیست سال آینده به سطح اقتصادی کشورهای نیمه صنعتی فعلی برسد و در نتیجه میزان فعالیت کشورهای مزبور را دارا گردد. مقایسه بارتکفل و وابستگی که برای سال ۱۳۳۵ از روی سرشماری محاسبه شده و بارتکفلی که به موجب فرضهای ذکر شده در بیست سال آینده برای جمعیت فعال به وجود می‌آید نشان دهندهٔ این واقعیت است که جمعیت فعال ایران در سالهای بعد بار سنگینتری را بردوش خواهد داشت، باری که تقریباً دو برابر کشورهای پیشرفتهٔ صنعتی است و فقط با کاهش سواد می‌توان این بار را سبک‌تر نمود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی